

Recenzie

KNOTOVÁ, Dana a kol.: Školní poradenství

Praha: Grada Publishing, 2014, 264 s.

Tím českých spoluautoriek, ktoré pôsobia v akademickej a každodennej praxi, predkladajú publikáciu, ktorá prináša teoretické a praktické poznatky z oblasti poradenských služieb v českom školstve. Publikácia je rozdelená do deviatich kapitol, kde nájdeme poznatky o aktuálnych trendoch v poradenstve odvolávajú sa na psychológiu, pedagogiku, špeciálnu pedagogiku. Explicitne popisuje činnosť školského poradenského pracoviska, predovšetkým náplň práce jeho zamestnancov a možnosti ich pôsobenia na škole.

Autorka sa v úvode publikácie venuje poradenským službám v školách a v školských poradenských zariadeniach všeobecne, pričom charakterizuje činnosť školského poradenského pracoviska, školských poradenských zariadení (pedagogicko-psychologickej poradni, špeciálnopedagogického centra), strediska výchovnej starostlivosti a orgánov sociálno-právnej ochrany detí, podľa platnej legislatívy. Predstavuje hlavné ciele vybraných projektov k podpore poradenských služieb v školstve.

Ďalšou relevantnou témou je vytváranie školského poradenského pracoviska, oblasti pôsobenia a kompetencie poradenských pracovníkov pôsobiacich priamo v školách. Pomerne rozsiahla časť druhej kapitoly je venovaná výchovnému poradcovi, pričom charakterizuje náplň jeho práce podľa platnej legislatívy, požiadavky na jeho vzdelanie, rozsah jeho činnosti v oblasti poradenského, metodického, informačného a kariérneho poradenstva, služby, ktoré poskytuje integrovaným žiakom, žiakom s neprospechom, možnosti riešenia problémov spojených so školskou dochádzkou, postupmi riešenia problémových situácií v škole. Zaoberá sa tiež školskou triedou ako sociálnou skupinou, formami práce s triedou, realizáciou programu, výberom vhodných techník, diagnostikou klímy a vzťahov medzi žiakmi a metodikou realizácie programu, ktoré môže využiť výchovný poradca. Podobne je to aj u ďalších poradenských pracovníkov – školského metodika prevencie, školského psychológa, školského špeciálneho pedagóga: popis rozsahu činnosti podľa platnej legislatívy, potrebná kvalifikácia pre oprávnené vykonávanie danej profesie, osobnostné požiadavky, príprava učiteľov/liek na príchod školského psychológa.

Táto problematika prirodzene prechádza do rozpravy o jedincoch so špeciálnymi potrebami, pričom základom je analýza legislatívnych aj praktických podmienok v oblasti inkluzívneho vzdelávania. Autorka popisuje jednotlivé kategórie žiakov so špeciálnymi potrebami, možnosti ich vzdelávania a pora-

denskej podpory, podľa druhu zdravotného postihnutia či znevýhodnenia, odporúčania pre prácu učiteľa/ky so žiakom so špeciálnymi potrebami, príbehy žiakov integrovaných do bežných škôl. Na túto časť publikácie nadväzuje ďalšia problematika, práca so žiakmi s problémami v oblasti učenia a správania. Zaoberá sa príčinami vzniku, príznakmi vývojových porúch. V prevencii výučbových porúch odporúča literatúru autorky Sindelarovej (1996), ktorá je zameraná na deficity čiastkových funkcií u predškolákov a obsahuje tiež materiál pre cvičenie oslabených funkcií. Autorka dáva do pozornosti programy organizované poradenskými zariadeniami a venuje priestor aj deskripcii jednotlivých štýlov rodinnej výchovy, školského prostredia a samotnej osobnosti žiaka, ako aj možných príčin neúspechu žiaka v škole.

Aby však publikácia nebola postavená iba na diskurze o problémových jedincoch, autorka nezabúda ani na ďalšiu mimoriadne dôležitú skupinu žiakov a to mimoriadne nadaných žiakov. Na začiatku sa snaží objasniť pojem nadania, pričom predstavuje vývoj jednotlivých modelov, teoretických prístupov k identifikácii mimoriadneho nadania. Následne predstavuje súčasný koncept odhaľovania, identifikácie a diagnostikovania nadaných, psychologické a pedagogické identifikačné metódy. Popisuje typické charakteristiky osobnosti nadaných žiakov, pričom v prehľadnej tabuľke uvádza významné rozdiely medzi bystrými a nadanými žiakmi. Informuje tiež o rizikových skupinách nadaných žiakov a ich najčastejších prejavoch v správaní, ktoré môžu sťažiť ich odhaľovanie. Autorka upozorňuje na sociálne a emočné problémy nadaných, medzi ktoré najčastejšie patria vzťahy k rovesníkom, vyhýbanie sa rizikám a perfekcionizmus, popisuje možnosti prístupu k tejto skupine žiakov s ohľadom na ich potreby.

Veľmi zaujímavou a relevantnou časťou je poskytnutie základnej orientácie vo vedení poradenského rozhovoru, predovšetkým v práci výchovného poradcu. Učiteľ ako výchovný poradca je vystavený dvojnásobnému tlaku, a tak riziko vyhorenia je u neho pomerne vysoké. Na praktických príkladoch uvádza schopnosti, ktorými by mal výchovný poradca disponovať, čo by si mal v priebehu rozhovoru všimnúť, ako by mal klásť otázky potenciálnemu klientovi. Ponúka stručný prehľad techník, ktoré by mal pri aktívnom počúvaní využívať. Štruktúra poradenského rozhovoru, vysvetlenie jednotlivých krokov umožňujú výchovnému poradcovi zorientovať sa v príprave, realizácii a ukončení poradenského rozhovoru. Záverom ponúka odporúčania, ako postupovať v komunikácii s problémovými klientmi.

Pozornosť je venovaná aj pojmu organizačné učenie a explanácii niektorých procesov, ktoré organizačné učenie zahŕňa. V súvislosti s inkluzívnymi trendmi sú učitelia a školy vystavené novým situáciám. Témy spojené s dôsledkami inkluzívneho vzdelávania sa stávajú podnetmi pre organizačné učenie, v ktorom významnú rolu hrajú práve školskí poradcovia. Prezentuje výsledky

nedávnych výskumov v českých základných školách, ktoré reflektujú hlavné témy organizačného učenia. Z výskumného šetrenia sa zistilo, že rizikovému správaniu žiakov a výučbe žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami býva venovaná najväčšia pozornosť, resp. tieto témy sú najsystematickejšie riešené na kolegiálnej a školskej úrovni. V ďalšej časti autorka nahliada na organizačné učenie, ako nástroja metodologickej podpory učiteľom/kám zo strany školských poradcov. Popisuje jednotlivé podoby metodologickej podpory a hlavné zásady pre školských poradcov pri poskytovaní metodologickej podpory učiteľom.

Špecifikami a stavom kariérneho poradenstva v školách s ohľadom na medzinárodné porovnávacie štúdie sa autorka venuje v predposlednej časti publikácie, čím akoby vygradovala celú problematiku. Z uvádzaných výskumov vyplýva, že služby kariérneho poradenstva v školách sú kapacitne poddimenzované a rola škôl v oblasti kariérneho poradenstva sa odvíja od stále väčšieho významu kariérneho poradenstva pre jedinca a od dostupnosti služieb kariérneho poradenstva. V tejto súvislosti sa pripomína nevhodnosť kumulácie poradenských aktivít v práci výchovných poradcov a navrhuje sa zavedenie pozície kariérneho poradcu v školách. Závery jednotlivých výskumných šetrení odhaľujú tiež rôznorodosť v kvalite poskytovaných služieb. V súčasnej dobe kariérne poradenstvo na školách reprezentuje široká škála činností, od organizačnej podpory cez poskytovanie kariérnych informácií, kariérne vzdelávanie až po vlastnú poradenskú prácu. Záverom prezentuje výsledky výskumu zameraného na využívanie webových informačných zdrojov v oblasti kariérnych informácií žiakmi, študentmi a výchovnými poradcami ZŠ a SŠ. Poskytuje tiež popis jednotlivých informačných portálov v oblasti vzdelávania s priamym odkazom na adresu webovej stránky.

Záverečné časti ôsmej kapitoly sú venované príkladu dobrej praxe, a to spolupráci nízkoprahového zariadenia pre deti a mládež DROM, rómske stredisko v Brne a základnej školy v oblasti kariérneho poradenstva, prevažne rómskym deťom ohrozeným sociálnym vylúčením. Informuje o činnosti a fungovaní zariadenia, špecifikách práce s klientmi, silných i slabých stránkach v oblasti kariérneho poradenstva v spolupráci so školou.

V poslednej časti sa nachádzajú prílohy, týkajúce sa pracovnej náplne výchovného poradcu, školského metodika prevencie, školského špeciálneho pedagóga, školského psychológa. Nájdeme tu aj individuálne vzdelávacie plány pre jednotlivé kategórie žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, ako aj praktické príklady vedenia individuálneho vzdelávacieho plánu žiaka s kombinovaným postihnutím a žiaka s poruchou autistického spektra.

Celá publikácia je veľmi prehľadne zostavená a môže napomôcť študentom pedagogických odborov v zorientovaní sa v danej problematike. Väčšina kapitol obsahuje legislatívne informácie, praktické príklady z oblasti poradenstva (zostavovania a vedenia individuálneho vzdelávacieho plánu pre žiakov so

špeciálnymi vzdelávacími potrebami), metódy a postupy práce výchovného poradcu v škole. Pre poradenských pracovníkov môže poslúžiť ako praktická pomôcka v krízových situáciách, avšak v konečnom dôsledku podrobnejšie informácie si musí dohľadať v odbornej literatúre. Príklad dobrej praxe poukazuje na možnosti spolupráce škôl s nízkoprahovými (neziskovými) organizáciami, ktoré v budúcnosti predstavujú jednu z možných ciest zlepšenia ďalšieho uplatnenia detí a mladých ľudí so sociálne znevýhodneného prostredia.

Jana Turčeková
Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, Bratislava